

Ольховик Марина

ORCID 0000-0003-2789-9194

Researcher ID GPP-4140-2022

Кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та культурології,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: m.v_olkhovik@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «АНАЛІТИКА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ»

У статті досліджено **актуальну проблему** формування логічної культури як ключового компонента професійної компетентності здобувачів освіти за спеціальністю «Аналітика суспільно-політичних процесів». Обґрунтовано, що в умовах сучасного інформаційного перенасичення, політичної поляризації та поширення маніпулятивних технологій логічне, структуроване й критичне мислення виступає не лише академічною, а й прикладною потребою професійної діяльності аналітика. Уточнено поняття «логічна культура» в контексті аналітичної підготовки, виокремлено її когнітивний, комунікативний та етичний виміри.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування й практичне моделювання процесу формування логічної культури у вищій освіті.

Методологічну основу становлять міждисциплінарний підхід, порівняльний аналіз міжнародного досвіду, моделювання та елементи педагогічного прогнозування. Запропоновано модель логіко-аналітичної підготовки, що інтегрує елементи формальної логіки, критичного мислення, соціального аналізу, медіаграмотності та цифрових інструментів. Особливу увагу приділено використанню кейс-методу, дебатних платформ і генеративних ІІ як засобів розвитку логічної рефлексії.

Наукова новизна полягає в систематизації структурних компонентів логічної культури майбутнього аналітика та в розробці інструментально насиченої освітньої моделі, що поєднує теоретичну підготовку з практико-орієнтованими формами діяльності.

Висновки підтверджують необхідність системного оновлення підходів до викладання логіки у вищій освіті з урахуванням запитів професійної аналітики. Логічна культура має формуватися як наскрізна освітня стратегія, що забезпечує здатність до аргументованого, послідовного, критичного мислення в умовах соціально-політичної складності.

Ключові слова: логічна культура, аналітик, аналітика суспільно-політичних процесів, професійна компетентність, міждисциплінарна освіта.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. У сучасному суспільстві, що характеризується високим рівнем інформаційного насичення, політичної поляризації та поширення маніпулятивних технологій, здатність до логічного, структурованого і критичного мислення стає базовою умовою не лише академічної, а й професійної спроможності. Особливої актуальності ця здатність набуває в умовах підготовки фахівців зі спеціальності «Аналітика суспільно-політичних процесів», де точність аналізу, послідовність аргументації та вміння розрізняти логічно коректні й хибні судження мають пряме прикладне значення.

Проблема полягає в тому, що логічна культура, попри її фундаментальну значущість, нерідко зводиться в освітніх програмах до формального курсу логіки без належної інтеграції у практичні ситуації соціального аналізу, експертизи політичних процесів чи підготовки рішень. Відсутність комплексного підходу до формування логічної культури як компоненти професійної компетентності аналітика унеможливорює повноцінне засвоєння інструментів критичного мислення, аргументованого моделювання та логічної верифікації висновків.

Наукове завдання полягає в тому, щоб теоретично обґрунтувати поняття логічної культури у контексті аналітичної освіти, виявити її структурні елементи, діагностичні критерії сформованості та засоби ефективного педагогічного впровадження. Практичне завдання – розробити модель підготовки,

яка інтегрує логічні компетентності в реальні аналітичні дії, включаючи роботу з даними, політичними наративами, суспільними дискурсами та конфліктними інтерпретаціями.

Таким чином, розв'язання цієї проблеми має не лише теоретичну значущість для педагогіки вищої школи, а й прикладне значення для формування нового типу фахівця – аналітика, здатного до незалежного, обґрунтованого, логічно несуперечливого мислення в складних суспільно-політичних контекстах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує наявність низки системних проблем, пов'язаних із формуванням логічної культури як складової професійної компетентності здобувачів освітньої програми «Аналітика суспільно-політичних процесів». Насамперед ідеться про недостатню інтегрованість філософських і логіко-методологічних компонентів в освітній процес, що ускладнює формування в студентів цілісного критичного й аналітичного мислення [1, 2]. Залишається актуальним питання розуміння логіки не лише як абстрактної дисципліни, а як інструмента професійної діяльності в аналітичному полі. У фокусі сучасних досліджень – проблеми методичного забезпечення логічної підготовки, зокрема труднощі опанування складних логічних конструкцій студентами з гуманітарним профілем [4], а також міждисциплінарні відмінності в логічному мисленні [6]. Водночас потребує оновлення й сама методика викладання логічних дисциплін, зокрема в частині поєднання формальних і практикоорієнтованих підходів [8].

Зазначені проблеми набувають особливої ваги на тлі розвитку світових освітніх тенденцій у сфері політичної аналітики, де чітко простежується міждисциплінарний підхід, що поєднує статистичні, логічні й комунікативні навички для опрацювання суспільно-політичних даних [3, 7]. Такий підхід є орієнтиром для вітчизняних програм, що мають адаптувати сучасні логіко-аналітичні практики до контексту вищої освіти України.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й практичному моделюванні процесу формування логічної культури як складової професійної компетентності здобувачів освітньої програми «Аналітика суспільно-політичних процесів».

Висвітлення процедури теоретико-методологічного та/або експериментального дослідження із зазначенням методів дослідження. У контексті вивчення логічної культури застосовано такі загальнонаукові й спеціальні методи: метод теоретичного моделювання – для побудови концептуальної структури логічної культури; порівняльний аналіз – для узагальнення міжнародного та національного досвіду викладання логіки в аналітичній підготовці; контент-аналіз наукових публікацій – для виокремлення індикаторів логічної компетентності в освітніх і професійних контекстах; елементи педагогічного прогнозування – для моделювання перспективних освітніх стратегій із розвитку логічної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Професійна аналітична компетентність охоплює здатність фахівця ефективно збирати, аналізувати та інтерпретувати інформацію для формування висновків і рекомендацій. Ця компетентність є ключовою для аналітиків, особливо в галузі суспільно-політичних процесів, де необхідно враховувати складність соціальних явищ і політичних структур. Відтак, логічна культура становить не лише предмет дослідницької уваги, а й стратегічний компонент освітнього процесу, особливо у сфері аналітичної підготовки. Її формування слід розглядати як наскрізне завдання, що охоплює когнітивну, комунікативну й етичну площини діяльності майбутнього фахівця.

Ключовим є усвідомлення, що логічна культура не зводиться до набору формальних правил міркування, а охоплює здатність:

- розрізняти аргументацію й маніпуляцію;
- виявляти софізми, хибні аналогії, логічні упередження;
- формулювати послідовні позиції в умовах соціально-політичної неоднозначності.

Розгляд логічної культури як освітнього об'єкта передбачає не лише формування знань і навичок, а й розвиток логічної рефлексії – вміння оцінювати власне міркування, обґрунтованість висновків, логічну цілісність аналітичних побудов. З цієї позиції особливого значення набувають такі педагогічні інструменти, як логіко-аналітичні тренінги, робота з фейками, застосування AI для перевірки аргументації, дебатні ситуації з оцінкою логічної послідовності.

Наголос слід зробити на важливості міждисциплінарного підходу, який поєднує логіку, риторику, етику публічного мислення, елементи соціології знання та аналітичної політики. Таке інтегроване бачення створює підґрунтя для впровадження логічної культури як стрижневого інструменту формування професійної аналітичної ідентичності.

У контексті підготовки аналітиків суспільно-політичних процесів формування логічної культури не може обмежуватися традиційними підходами до вивчення формальної логіки. Необхідно впроваджувати міждисциплінарні, інструментально насичені та практико-орієнтовані стратегії, які забезпечать поєднання когнітивних, комунікативних і професійно-діяльнісних компонентів логічної культури.

У результаті аналізу освітніх програм і практик формування логічної культури у провідних університетах [3, 7] було виявлено, що традиційна логіка здебільшого викладається у формі абстрактного курсу з незначною прив'язкою до професійного контексту. Це створює розрив між формальним засвоєнням логічних правил і реальними потребами аналітичної практики. Доцільним, на наш погляд, виглядає модель інтеграції логічного компоненту в прикладні дисципліни аналітичного профілю, як-от: «Методи аналізу політичних рішень», «Соціальна інженерія», «Медіааналіз», «Публічна політика», «Інформаційна безпека».

Така модель формування логічної культури ґрунтується на принципах міждисциплінарності, практичної значущості, рефлексивності й персоналізації. До ефективних форм і методів такої інтеграції можна віднести наступні: логіко-аналітичні практикуми, орієнтовані на аналіз публічних висловлювань, політичних дискурсів, медіатекстів; дебатні платформи, де відпрацьовується вміння тримати аргументативну лінію, реагувати на контраргументи, зберігати логічну послідовність під час дискусії; цифрові інструменти, зокрема GPT-моделі, генератори логічних мап, аргументативні дашборди, симулятори аналітичних ситуацій, які дозволяють діагностувати й тренувати мисленнєві дії в інтерактивному режимі; проектні завдання з логіко-аналітичного аудиту конкретних соціальних кейсів – наприклад, аналіз політичного рішення, верифікація публічної заяви, виявлення фейкових ознак у новинному повідомленні.

Для аналізу ефективності такої моделі пропонується використання діагностичних інструментів. Зокрема, можливо застосувати адаптовану версію тесту критичного мислення за Дж. Еннісом (Cornell Critical Thinking Test), який дозволяє оцінити здатність до логічного аналізу, виявлення помилок, оцінювання доводів [5]. Додатково варто включити кейс-тести з аналізу медіатекстів, публічних виступів або фрагментів політичного дискурсу, які містять логічні суперечності, софізми, хибні дихотомії, маніпулятивні формулювання. Ці завдання покликані перевірити, наскільки студенти здатні до застосування логічних знань у реаліях інформаційного простору. Корисним буде також застосування вправ на реконструкцію логічної структури тексту: виявлення висновків, посилок, типів зв'язків між твердженнями. Особливу аналітичну цінність становлять завдання, у яких студент має самостійно побудувати логічну карту розв'язання соціально-політичної проблеми з подальшим самоаналізом своїх аргументів. Показниками ефективності вважаються не лише кількісні результати (наприклад, правильність виконання логічних операцій), а й якісні характеристики: ступінь послідовності й обґрунтованості міркувань, здатність до виявлення логічних хиб, аргументованість позиції, самокорекція.

Результатом такого підходу до викладання логіки буде зростання вміння структурувати інформацію, формулювати коректні аргументи, виявляти маніпуляції й логічні помилки, а також підвищить рівень пізнавальної рефлексії та критичної стійкості до інформаційного тиску.

Таким чином, ефективне формування логічної культури вимагає не лише методичного забезпечення вивчення логіки, а й глибокої інтеграції логічного мислення у всі рівні та формати аналітичної освіти. Впровадження вказаних стратегій забезпечить трансформацію логіки з ізолюваного курсу на потужний інструмент професійної рефлексії, прийняття рішень та соціального впливу. Упровадження таких діагностичних практик дозволяє зосередити освітні зусилля на тих аспектах логічного мислення, які найменше сформовані, і таким чином зробити процес навчання більш адресним, ефективним та релевантним до вимог сучасного аналітичного знання.

References

1. Дубровський В. Студентський погляд на перспективи філософської освіти в Україні. Філософська думка. 2022. №3. С. 60–68. URL: <https://surli.cc/jvpibh>. (дата звернення: 14.05.2025).
Dubrovskiy, V. (2022). Studentskyi pohliad na perspektyvy filosofskoi osvity v Ukraini [A Student's View on the Prospects of Philosophical Education in Ukraine]. *Filosofska dumka* [Philosophical thought], 3, 60–68. Retrieved from: <https://surli.cc/jvpibh>. [in Ukrainian].
2. Мельник Я.Г. Помилки у системі традиційної логіки: філософсько-діалектичний та комунікативно-девіатологічний аспекти. Івано-Франківськ, 2019. 106 с. URL: <https://surl.li/buvzxm>. (дата звернення: 14.05.2025).
Melnyk, Ya. H. (2019). *Pomylyky u systemi tradytsiinoi lohiky: filosofsko-dialektychnyi ta komunikatyvno-deviatolohichnyi aspekty* [Errors in the System of Traditional Logic: Philosophical-Dialectical and Communicative-Deviatological Aspects]. Ivano-Frankivsk. Retrieved from: <https://surl.li/buvzxm>. [in Ukrainian].
3. *Applied Political Analytics (APAN)*. University of Maryland Graduate Catalog. URL: <https://surl.li/llwqkk>. (дата звернення: 14.05.2025).
Applied Political Analytics (APAN). University of Maryland Graduate Catalog. Retrieved from: <https://surl.li/llwqkk>. [in English].
4. Bakhov, I., Rudenko Y., Dudnik A., Dehtiarova N., Petrenko S. Problems of teaching future teachers of humanities the basics of fuzzy logic and ways to overcome them. ResearchGate. URL: <https://surl.li/kybpnj>. (дата звернення: 14.05.2025).
Bakhov, I., Rudenko Y., Dudnik A., Dehtiarova N., Petrenko S. (2021). Problems of teaching future teachers of humanities the basics of fuzzy logic and ways to overcome them. ResearchGate. Retrieved from: <https://surl.li/kybpnj>. [in English].
5. Ennis R. H., Millman J., Tomko T. N. *Cornell Critical Thinking Test, Level Z (5th ed.)*. Pacific Grove, CA: The Critical Thinking Co, 2005. 14 p.
Ennis, R. H., Millman, J., & Tomko, T. N. (2005). *Cornell Critical Thinking Test, Level Z (5th ed.)*. Pacific Grove, CA: The Critical Thinking Co. [in English].

6. Fehér Z., Jaruska L., Szarka K., Tóthová Tarová E. Students' propositional logic thinking in higher education from the perspective of disciplines. *Front. Educ.* 8:1247653. URL: <https://surl.li/gtqhvv>.
Fehér, Z., Jaruska, L., Szarka, K., Tóthová Tarová, E. (2023) Students' propositional logic thinking in higher education from the perspective of disciplines. *Front. Educ.* 8:1247653. Retrieved from: <https://surl.li/gtqhvv>. [in English].
7. Master of Science in Political Analytics. Columbia School of Professional Studies. URL: <https://surl.li/kdspjc>.
Master of Science in Political Analytics. Columbia School of Professional Studies. Retrieved from: <https://surl.li/kdspjc>. [in English].
8. Restall, G. (2019). *Teaching logical methods*. Consequently.org. URL: <https://surl.li/iquxax>.
Restall, G. (2019). *Teaching logical methods*. Consequently.org. Retrieved from: <https://surl.li/iquxax>. [in English].

Olkhovik Maryna

ORCID 0000-0003-2789-9194
Researcher ID GPP-4140-2022

Ph.D. in Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Philosophy and Culturology Department,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» (Chernihiv, Ukraine)
E-mail: m.v._olkhovik@ukr.net

THE FORMATION OF LOGICAL CULTURE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE AMONG STUDENTS OF THE EDUCATIONAL PROGRAM «ANALYTICS OF SOCIO-POLITICAL PROCESSES»

The article explores the topical issue of developing logical culture as a key component of the professional competence of students majoring in «Analysis of Socio-Political Processes». It is substantiated that, under the conditions of contemporary information oversaturation, political polarization, and the spread of manipulative technologies, logical, structured, and critical thinking functions not only as an academic skill but also as an applied necessity in the professional activity of an analyst. The concept of logical culture is clarified in the context of analytical training, with its cognitive, communicative, and ethical dimensions identified.

The purpose of the study is to provide a theoretical rationale and practical modeling of the process of developing logical culture in higher education.

The methodological foundation includes an interdisciplinary approach, comparative analysis of international experience, modeling, and elements of pedagogical forecasting. A model of logical-analytical training is proposed, which integrates elements of formal logic, critical thinking, social analysis, media literacy, and digital tools. Special attention is paid to the use of case-based methods, debate platforms, and generative AI as means of developing logical reflection.

The scientific novelty lies in the systematization of the structural components of logical culture in the training of future analysts and in the development of a tool-enriched educational model that combines theoretical preparation with practice-oriented forms of activity.

The conclusions confirm the need for a systemic renewal of approaches to teaching logic in higher education, taking into account the needs of professional analytics. Logical culture should be formed as a cross-cutting educational strategy that ensures the ability to engage in reasoned, consistent, and critical thinking under conditions of socio-political complexity.

Keywords: logical culture; analyst; socio-political process analytics; professional competence; interdisciplinary education.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2025

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор **О.П. Биконя**